

PREGETH

Yn erbyn

SCHISM:

NEU,

Wahaniadau yr Amseroedd hyn:

A

Bregethwyd yn *Watlington* yn fir
Rydychen, mewn peth cythryfwl
Med. 11. 1652.

Yn ol ymddadleu cyhoeddus a fu yno

Rhwng Jasper Mayne, D. D.

Ac vn

Cysieith. R.V.

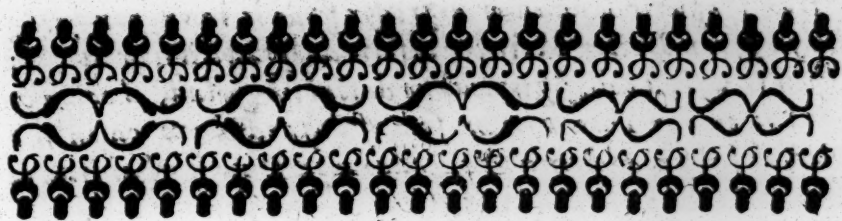
Mat. 13. 47.

*Cyffelyb yw Teirnas nefoedd i rwyd a fwrwyd yn y nôr, ac
gasglodd o bob rhyw beth.*

CAER-LUDD,

*Argraphedig gan Jo. Streater, tros
Phil. Chetwinde, 1658.*

LITTONELL
GEORGE BLAIR
CUMRU

Iw anwyl nai *Ev. Vaughan*, ai deulu
cariadol ym Moel y fronllwyd
y deisyf *R.V.* lawenydd tragy-
wyddol.

Fr anwyl nai gan eich bod chwi mor ofalus am rai om trafferthion
bydol ac yn enwedig am gadw y llyfran hwn om gyfieithiad : (gyd
an cefail mwynaid Mr. Edward Parry o lys y cydwybod,) ni
welaf neb iawnach o herwydd amryw rymedig aethau i fod yn
ymgeleddwr i annerch ac arwydd om gwaith i na chwydchwi, na lle gwell i
minnau i'n yrn nag at un a dal y prwyth adref yn ei gelfyddyd yntan o
bydd achos : mi welaf yr awr hon i ni achos dda i Ddiolch i Dduw ac i or-
foleddu yn ol ein gwaith yn gwrthryfela (er na ynnillodd yr un o honom ni
ond ychydig ar ein gwaith, etto rhaid oedd i ni fyned ar ol ein rhywoga-
eth) y naill tros y Brenin a gwir ragorfraint y Gymansa, ar llall tros y Bre-
nin ar Gymansa, ac i ddiweddu yn llawen milvus rapiat utrumq; bella-
torem. y trydydd aeth ar asgwrn. fir : i roi ar lawr yr achos o gyfieithiad
y b. egeth hon dyma yr Histori fer honno : yn y Sessiwn, pryd yr oedd Joan
Lloid o Faes y paedy yn Sir yf ef am tastwyd ar y Cwest mawr, yr amser
yr oedd rhyw affaith yn erbyn un or Seintiau newydd, fe ddaeth ei Har-
chescob hwynt o flaen y Barr i achwyn fy mod i yn un or troseddwr mwyaſ
&c. Gofyn o honof si gennad i'r vfdm i'n ateb, ef am netcanodd yn lan, yn
ol hyn yr scrifennais at yr Achwynwr ac mewn mis neu ddau mi gefais
ateb yn ei feddwl ef, Yn ei lythyr y cymerai achos i ymfroftio a chablu
yr anrhydeddusaf, Doctor G. Gr. o lan y myneich, i ddwylaw yr hwn yr
anfonais i ein lythyrâu gwrthwynebus, ac yno yn un oi areithwyl lythy-
rau, yr anfonai Dr. Gr. ei Gyngor parabl-ddoeth, ar llyfr hwn yn Michri-

dat a swyn gyfared diw roi im gwrthwynebwr, a hyn a wnaeth troi hwn,
ar hyder troi fyngwrthdadleuwr ai frodyr ffyddir iawn, neu gael gweled
eu gwaith yn gyrru Doctwr Main, ar ogyfwrdd dyfsgawd wyr ir to, Proffesu
enn Cristion yr wyf, a deisyf gwnentur daioni im gwlad, heb na bustl na
chwerwdod yn enn y Duw byw mi fedraf ddywedyd om calon madden i
ni ein dyledion faly maddenwn &c. Maddedu Duw ir rhaisydd yn gwy-
rdroi y babl o throed hwy ollir iawn, yr unig Duw hwnnw a roddo union
Gresydd yn Ecclwys Brydain; hyn yw gwir ddymuniad.

Eich ewythr anwyl ich
gwafanaeth.

R. V.

Ad tres Religionis propagato-
res Dominum Gulielmum Brough S. Sanctæ Theolo-
giæ Doctorem Gulielmum Salisbury, et Rowlandum
Vaughan, Armigeros de eorum Philo-Christiano.

Sol et homo geuerant hominem, *Arist.*

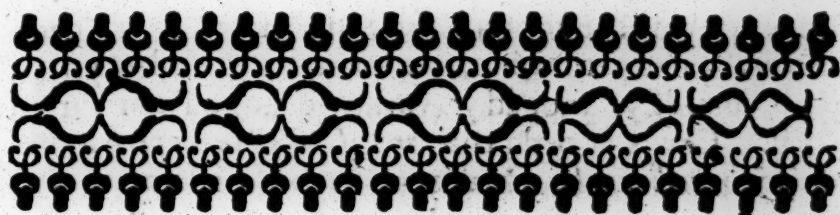
SOL et homo generant Salsburius est homo, Sol Tu
Broughe obstetricis, tertia, munus obi
Infans edatur populo liber, crbe remoto,
Cui risere Patres tot, Phila Christus erit.

Tho. Davies..

In opus egregium Eruditum amici Charissimi
Rowlandi Vaughan.

Quot Rowlande tuis chartis debentur honores?
Ingenio debet Wallia quanta tuo?
Qui patria doctus reparasti idioma a lingua
Ut tantum stupuat wallus, et anglus opus
Maeste animi: Ingenio pollens; pietatis abundans.
Maeste decus patria Cambro Britannia tna.

R. H.

P R E G E T H

Yn erbyn

SCHISM:

N E U

Neullduolrhwyd yr amse-
roedd hyn.

Y Rhagymadrodd.

O Rhynga fodd i chwi droi at y 19. Penod o Actau yr Apostolion a darllain or 24 hyd y 33 adnod or penod hwnnw, yr ydys yn son yno am gynylleidia a lliaws o bobledd; Yr rhai ar gymbelliad vn *Demetrius* gof arian yn wafgaroga ymgynnullasai yngbyd ir *chwarendy* egored

B

A

*Neu gythry-
lufs.*

A chwedi eu hymgyfarfod yno, yr oedd y cynnwrf oi cymysgedd gimmaint, megis yr oedd y chwareudy tros amfer yn ymddangos yn *Babel* cysnewidiol; yr oedd yno wahaniad perffaith o ymadrodd a thafodau yn eu plith, brawd yr ydoedd yr ynhiw ddau yn llefaru yr un iaith. Canys yr oedd rhai yn *llefain allan un peth a rhai yn llefain peth arall*. Mat y gellwch ddarllain yn 32, adnodd or penod hwnnw. Hyllrwydd, gweddilen, terfylg a swm, oedd y cwbl oll a darddodd o ddiwrthynr. Na yr oedd y *cyfarfod* mor *wallgofus gynhwyol*, mor ddirefwm ollawl, mal nad oedd y rhan iwydd yn gwybod pa ham y daethent ynghyd, mal y gellwch chwi ddarllain yn niwedd yr adnod honno. Oddyma y digwyddai, fod pryd y mynnai Saint *Paul* ei ymolod ei hun yn eu plith, ac a fynnai bregethu iw dychwelyd at troi oi hamryfusedd.

Y dywedir yn y 31 adnod or penod, fod rhai or rhai pennaf o *Asa* yr rhai oeddynt ei geseillion ef, yn anfon atto ac yn dymuno arno na anturiai mo hono ei hunan ymhlith y cytriw rawd anwybodawl o bobloedd dymestlawg.

Yr rowrhon os ydych chwi yn chwennych gwybod, pa ham y dywedais hyn wrthyh. i gael o honoch chi weled, yn gyntaf, mae go debyg i hyn, yw fynghyflwr innau, ef a anfonwyd ataffi, na fe ddywedodd gwyr cynneddiol anthydeddus wrthyf na ymosodwn mo hono fy hunan ym mhlich y fath liaws cymysgedig a hwn; lle y geill syngwrthwynebion fod yn lowrion, eithr fy rhwydd-deb am cynhaiafiad yn tychan: Ac i ddywedyd gwirionedd i chwi, pe cawid i syngadael i heddychrwydd fy nhymrwch llonyddol fy hun (yr hwn erriod ni ymhyfyrdodd mewn ymestloedd, nac i ymestloedd a thau) oni bai i daerni canllyd iawr rhyw ram hamogodd i ac am tynnodd i oddiwrth fy *maru*, mi a faswn yn dilyn eu cyngor hwy, ac ni fasai mor cyfarfod hwn.

Nâ mi fuaſwn yn edrych ar fy ymddangosiad yma me-
gis anwyl cyffelybus iw bant hwylo hwy y rhai am anno-
godd ac am galwodd yma. Canys fy meddyliau doe-
thaf ac oeraſt, oeddynt yn oetſadol yn mynegi i mi, mai
dadlan am *wirionedd* ar rhai ni ddeallent mo hono, fydd
gyfriw ddarn o ynfydrwydd, a phe bawn yn ymddadl eu
am liwiau a gwr dall, am *Fiwſe* a gwr byddar, neu am
arogl o *Flodenan*, ag vn a anefid heb ei ſynwyr o *Aro-
glu*.

Yn nefaf gan hynny, gau i mi ymado cym mhelled
oddiwrth *refſwn*, am ymddarostwng i *ymddal* yn y
cyfarfod mawr cyffredinol hwn; rhag iddo brifio i fod
yn gyfriw *gyfarfad cymysgedig* o gythryfwl, ac a adro-
ddir iwch ar blaen; *cyfarfod*, lle byddai raid im *Logic*
neu fy nadleuiaith i ymladd *Duel* neu benben a gwyr a
wnsethbwyd o hyllrwydd anwybodol, tertyſg, neu ſwn
cynhennus; neu rhag iddo brifio yn gyfarfod lle y by-
ddai wyr yr rhai ni ſedrent leſaru dim ond *Saeſonaeg* etto
yn leſaru *amrin daſodau*: A lle byddai vn yn leſaru
vn peth ar rhai yn leſaru peth arall. Mi a wneuthym yn
erfyn goſtyngedig i mi at rai gwyr o anghydedd ydynt
yma yn brefennol, ar vddynt hwy trwy eu pretenoldeb
wneuthur y lle hwn yn rhydd oddiwrth bob cyfriw der-
fyſgedd wradwydduſwyllt. A hynny os rhaid i mi *Ym-
ddadl* eu neu ymrefymmu, y gallwyl ymrefymmu a gwyr
ymwaredidgar, ac nid cwmpo i anedwddwch *St Paul*, yr
hwn a ymladdodd ag anefeiliaid yn *Ephesus*. Yn dry-
dydd, rhag ir cyfarfod hwn brifio yn gyffelyb ir *Cyfarfod*
gwradwyddus a grybwyllais i wrthyh am cano or blaen,
mewn vn peth nenllduol ychwaneg; hynny yw, rhag ir
rhan ſwyaf o honoch chwi na chai wybod pa ham y
daethoch chwi yma ynghyd. Cyn i mi ddechren dilyn
yn gyflawn neu deimlâw ſyn *Nheſdyn*, y mae yn anghen-
rheidiol i mi ddywedyd yr achos or cyfarfod hwn, yr
hyn mal y gallwyl wneuthur yn well, yr wyf yn dymu-
no arnoch goelio, nad yw ein cyfarfod om *Gofodiad*
neu om *Hamgylehiad* i.

*Neu cynnen-
bbaid.*

*Neu gadair
yr ymad-
rodd.*

St. Jud. 13.

Dwel.

Nad wyf yn ymddangos yma i gyfodi *Terfysc*, neu i dynnu plaid ar fy ol, neu i chwanegu at *rwygiadau* y *Wlad* y rhai ydynt rhylydein eusys. Nid wyf hi chwairh wedi dyfod yma im dial fy hunan yn y *Pwlpd*, neu i ddywedyd yn ddrwg am y rhai a ddifenwodd ac a enllibiodd yn Fiaidd aruthrol yn fy erbyn i.

Ymdrobaeddant eu hunain mal y mynnont yn eu burdreddi ai tom erchyll: Ymdreiglant os mynnant mal y tonnau rhuadwy hynny or môr: Yr hyn y mae Saint *Jud* yn llefaru am danynt, *Yr rhai ydynt beunydd yn burmo allan eu cymilydd eu hunain*, wedi eu trochant eu tafodau mewn buidl, a chwdu allan eu holl *Wenwyn*: Ni pharant i mi gyfnewid fy *Opiniwn*: hynny yw fod tasludom am ddom neu dalu yn ol, *iaith ddrwg* am *iaith ddrwg*. Yn dro mor anrhesymol a phe bai ddau wr yn myned i ymladd *Benben* a dewisommen am eu harsau. Mal gan hynny na ddaethym i yma i ynnill geirda neu ganmoliaeth *trwy y cyfarfod hwn*.

Nid fyched am *glod* neu serch i oruwchafiaeth am tynnodd i oddiwrth fy *Myfyrriaeth* i lammui'r pulpyd hwn. Yr wyf yn dirnad ac yn deall syngwendyd am llygredigaethau fy hun yn rhy dda i dybio yn rhydda hono fy hunan. Neu pe bai syngwybodaeth gelfydd o lawer yn well nag ydyw, etto yr wyf yn edrych beunyddol ar airda a gaid fal hyn i fod yn beth mor ysgafn, a phe bai ddyn yn ymborthi ar yr awyr, neu swyta pryd o gyfgodau.

I fod yn fyrr gan hynny os chwydychwi yr rhai ni wyddoch hyn a ddymunech wybod yr achos vnion or cyfarfod hwn, dyma fo ar fyrr eiriau; mi a welais er ys rhai blynyddoedd (ie gyda a dagrau yn fy llygaid) vn or mell dithiau trym mas or *Scrythyr* wedi ei gyflawni ar y *Genedlaeth hon*: am calon yn gwaedu y llefaraf hyn, mi welais nid yn vnig tair o deirnasau, eithr ein *dinasoedd trefi* a *phentrefi*, ie ein teulnoedd neullduol wedi

eu gwahanu yn eu plith eu hunain: mi welais ytâd yn ym-
faelio mewn opiniwn ai fab, mi welais y mab yn ymra-
faelio mewn opiniwn ai Dâd, mi welais y fam wedi ei
thorri oddiwrth y ferch, ac mi welais y ferch wedi ei
gwahanu oddiwrth y fam. Na, ein gwir wely priodas
ni ddiangodd oddiwrth feiddith neullduolrhwydd. Mal
Jacob ac *Esau* yn dyfod or vn groth, mi welais ddan
eseill o neullduolrhwydd yn codi oddiar, rhwng yr vn rhiw
Gwrtens. Mi welais gwlm periodas wedi ei ollwng yn
rhydd mewn *Crefydd*: mi welais y gwr yngwrthwyneb
ir wraig yn myned i vn, ac a welais y wraig yngwrthwy-
neb ir gwr, tros hir o flynyddoedd ynghyd yn myned
i gynylleidfâ arall. I fod yn fyr (fy mrodyr) Eglwys
Grist yn ein plith ni, yr hon oedd vnwaith yn *Ddiwriad*
mal ei *Rais*, sydd yr rowrhon mor rwygedig gan Schif-
mau, mor rwygedig gan neullduolrhwydd, mal y daeth
yn gyffelyb i wisc *Joseph*, yr hon y darllenwch. Chwi
am dani yn y 37. pen. O *Genesis* y 3. adnod, braidd bod
vn darn vn lliw ar llall. Mi attolygaf ar Dduw na phri-
fio yn debyg i wisc *Joseph* mewn vn peth neullduoll ych-
waneg. Mi attolygaf ar Dduw na werthir mor gwan-
naf gan ei frodyr, ac na bo mof wisc wedi ei llifo yngoch
mwyâch vnwaith etto, wedi ei choluro mewn gwaed y
mae hyn meddwch chwi yn drwm iawn, ac etto nid hyn
yw r-cwbl; yr hyn sydd yn dirfawr ohwanegi at trueni
ein rhwygiadan an neulldnadan ydyw, na ddichon y doe-
thaf obeithio y cyfyllidir neu y cymodir hwy byth. Ca-
nys y mae y dynion yr rhai ydynt yn ymneullduo mal
cym mhelled oddiwrth gredu eu bod eu hunain mewn
bai, mal y maent yn tybed yn gadarn fod yr holl rai eraill
ar gam oni ymneullduant hwythau hefyd. Y maent yn
tybed yn eu cydwybodau eu bod yn rhwym i wneuthur
fal y maent yn gwneuthur.

Na ymaent yn rhoi drostynt resymmau *Brydiol*, a
phennodi adnodau or Scrythyr i brofi ei fod yn bechod
damnedig, beidio a myned rhagddynt mewn *Neulldnol-*
rhwydd. Yr Eglwisi lle y mae eu cymydogion yn cy-
farfod

farfod a ddiystyrir ac a ddirmygis yr rowshon. : Na my fi
 a glywais am clustiau alw *Ystafellwedd cell*, neu *gyfarfod*
tan brenniau na, mi glywais alw curt hwch, yscubor, yn
 lleoedd tansteiddiolach nag hwynt hwy. Ar fyrr i chwi,
 vn or rhesymmau mwyaf a droddant o achos pa ham y
 maent yn ymwrthod an Eglwys ni ac yn gwneuthur cy-
 nylleidia wahanol ydyw, o achos (meddant hwy) fod y
 bobl a ymgynnilliant yno, mor ddrygionus mor haloge-
 dig mai y troant Dy Ddaw o weddi *yn ogof llawron*. I
 luddies ir beintglwyf damu yn fym *mhlwysfi*, ac i luddies
 ir deryn hyn o turdoes furo yr boll *does*; a hefyd i fod-
 loni vn, yr hon yr wyf fi yn edrych arni megis ar vn a
 meddwl da, etto wedi ei *gwyrddoi* ar *gyfeliorn*, yr hon ai
 hymrwymodd ei hun trwy addewid os gallwn i dynnu
 y niwl allan o llygaid, a gadael iddi weled ei hamryfu-
 iedd ai bai yn amlwg, y troe hi yn ol ir Eglwys or hon
 er ys ychydig flynyddoedd yr aeth hi ar gyteiloron, a chan
 fyngwahadd i wneuthur hyn, mewn modd o *Griffianor*-
 gawl ortrechiad neu *galeinfiad*, yr hyn a gyfododd ddis-
 gwyliad mawr yn y *Wlad*, mi gymerais y taneg ddur i fy-
 nu, gan fy rhai yn *Bresenveloch* blaen chwi, a chyn i mi
 fyned ir ymdrech, i gael o honoch chwi ei gyd weled cy-
 fiawnder yr achos yr hwn yr wyf fi yma yn sefyll i w ym-
 ddiffyn, mi ddewisais y *Teffyn* hwn am fyn nharian, lle
 y mae ef yr hwn a scrifennodd yr Epistol at yr Hebreaid
 yn dywedyd.

Heb. 10. 24. *A ebyd ystyriaon hwb ei gyllydd i annog i gariad ac i*
Rhan or 25. *meithredoedd da. Hebrefgeniso ein cynnill ein hynain ynghyd*
adn. *megis y mae arfer rhai*

Y

Y dosparth neu'r Gwahaniad.

YN yr rhain eiriau, yr vnig bwngc a safai arno megis y *Cymbwysaf* ar ymoreiddiaf iw bregethu i'r gynylleidfa wahanol hon, a gaisf fod y pwngc o Schisma neu yn gymraeg loiw neullduolrhwydd, megis y rhoed ar lawr yn y geirian hyn, *Na esculu swm ein ymgyngyll ein hunain ynghyd, megis y mae a fer rhai.* Wrth deimlaw a dosparthu yr rhain eiriau mi at rhagof rhyd dwy eglur esmwyth o *risiau*. Yn gyntaf mi a brofa i chwi trwy resymau, y rhai sydd a *ban golofn* am eu hymddiffyniad fod y rhwyg neu y neullduaeth a wnaethbwyd yn awr yn yr Eglwys yn *bechod tra gorthrwm*. Yn wir yn *bechod* mor *orthrwm* nas gwn i pa vn a wna *Christiawogion* ai galla i bod yn euog o swy. Yn nesaf mi a holaf ac a atebaf ei resymau hwy, ai Teldyn er Scrythyr, yr rhai ydynt yn eu periwadio eu hunain ac eraill nad yw eu neullduolrhwydd yn rhiw bechod. Na eis fod yn bechod gorthrwm na ymneullduid mal y maent hwythau. Yn y cyfamser mi attolygaf i chwi rododi i mi lonyddol a chariadol wrandawriad, tra y dechreuwyf ar gyntaf o'r rhannau hyn, a hynny a fydd i brofi i chwi fod neullduadai yr amler oedd yn bechodau tra mawrion a gorthrymion.

Ym mhlich arwydd-nodau ac adroddiadau eraill a wnaethbwyd o honom ni ddynion, ef angelwir *San Ieuan*. Hynny yw: Creadur genedig a gwneuthuredig ac a greuwyd er *cymdeithas* Tu ac at gadwedigaeth a chynhedliath o *hynny*, y trefnodd Duw ein creadigaeth ni felly yn y dechreuad. Lle yr oedd creaduriaid eraill yn cymeryd eu dechreuad ai genedigiaeth oddiwrth amryw Dadws. Ef an gwnaeth ni wyr i darddu oddiwrth vn diwahanol bâr fengl. Un *Ada* ac vn *Efa* oedd ynt gyfylldedig rieni *rhym dynawl*. Ar rheswm o hyn yw mal y *gall* ni nid yn vnig fod or vn *rhym* a *chyfathrach* nedl. *Nen ge-*
cyffredin

cyffredin eithr mal y gallem ni gynnal, yr vnthyw gymdeithas a heddwch diligl. Diylgog a dianwadal hefyd. Oddyma y gwelwn fod dynion (heb vn dysgawdr ond yspydoliaeth anianol) yn yr holl oesoedd yn gochelyd *neullduolrwydd* gan eu casglu eu hunain yn gyrph ffurfiol o *Ddinasoedd Trefi a gwledydd cyffredinol*. Gan fod cymdogaeth cymdeithas cynnorthwy cyfnewidiol, ac ymwareddiad yn vn or dibennau mwyaf er mwyn yr hyn y gwnaeth Duw ni yn Ddynion. Ac ar y sail hon yr ymddadlenwyd, pa vn a wna crefyddwr neu *Fynach* ai torri cyfraith naturiaeth? O achos ei fod yn ei neullduo ei hunan oddiwrth gefeillach dynion? Ac yr ydis yn ei osod ar lawr yn eglur gan rai on Athrawon mawrion, fef, os efe a ymneulldua oddiwrth eraill er mwyn nebryw ddiben ond *neullduolrwydd*. Os ei ai didola ei hunan i fewn rhyw ogof, † *coedwig* neu anialwch, (mal y gwnaeth rhai, or hên grefyddwyr) nid o ran crefydd, ond allan o gafneb a diflasrwydd i'r holl *ddynol* ryw eraill; yn hynny o beth rhanedig ni ellir gyfenwimo hono yn dda yn ddyn, eithr rhyw greadur gwylldach gwnenthuredig i gyfanneddu mewn ogfeydd dyrysni anialwch neu fforettoedd.

Megis gan hynny y mae cyfraith naturiaeth yn gorchymyn i ni gadw cefeillach a chymdeithas, felly y mae cyfraith Crist yn rhwymo ac yn gwau y cwlwm hwn yn dynnach. Yr ym ni eu gyd oll yn geraint wrth *naturiaeth*, eithr yr ym ni oll yn frodyr mal yn *Cristianogion*. Gwyr a ymgyfathrachwyd y naill ar llall trwy vn *gobaith cyffredinol*, vn *ffydd cyffredinol*, vn *Jachawdwr cyffredinol*, vn *Duw cyffredinol*, ac *Arglwydd a Thâd i ni oll*. Ar y sail hon pan fyddo vn Cristion yn ymwahanu neu yn ymwrthod a chymdeithas y llall; oddieithr ei fod ar briibwngc vnion o gydwybod, ac i ochel pechod, y mae yr Scrythyr yn ei alw nid *neullduolrwydd* syml eithr *neullduolrwydd* yr hon sydd *Schism*, hynny yw, y cyfriw *neullduolrwydd* ac sydd *beschod Efangylaidd* hefyd.

Yr hyn mal y galloch chwi ei ddeall yn eglurach, rhowch gennad i mi i ofyn i chwi mewn gwirionedd pabeth yw Schism? Yr yspysrwydd ar penodiad gnrau, o honaw a roddwydd etto yw hyn, nad yw Schism ddim yngwaneg ond neullduolrwydd o Gristianogion oddiwrth ran honno or *eglwys weledig*, or hon yr oeddynt vnwaith yn aelodau, ar *ryw* wâg wir phantiol *afreidiol seiliau*. Yn y pennodiad hyn ar Schism y mae tri pheth yn ymgynnyg eu hunain ich synniad difrifol; iw wneuthur yn Schism ffurfiedig neu * *arwydd* o neullduol- * *New eglur-* rwydd yn gyntaf rhaid iddo fod yn *neullduolrwydd* o Gri- *seiu.* stianogion oddiwrth ryw ran or *Eglwys weledig*, or hon yr oeddynt vnwaith yn aelodau; hynny yw (yn ol y penodiad *Eclwys weledig* mal y perthyn in pwrpas preffennol) y mae yn rhaid gwadu y cymmun ar gynylleidfahonno o Oristianogion, gyd ar rhai y bnaient vnwaith wedi eu huno ai cyfuno ran vnion drefnedig fugal. Yn nesaf y mae yn rhaid vddynt hwy yr rhai a ymneullduant fal hyn, eu cymeryd eu hunain at ryw *Dysgawdr* arall, yr hwn mewn gwrthwynebiad ir gyntaf y maent yn ei ddewis yn *Arweinydd*, ac felly eu gwneuthur eu hunain yn ddilynwyr iddo.

Yn drydydd, y mae yn rhaid vddynt *gyfodi cynylleidf* newydd neu le yr *Ymgafeliad*, megis *eclwys newydd* gwahaniad oddiwrth yr hon yr ymwahanafont.

Yn olaf, etholiad *dysgawdr new* arweinydd newydd a gwahaniad oddiwrth yr hên, cyfodi yr *Eclwys newydd*, ymneilldno oddiwrth y gyntaf sydd raid iddo fod ar ysgafu ac afreidiol seiliau. Ganys os bydd achos a sail eu neullduolrwydd yn afreidiol yn oferwag ac yn ddianghenreidiol, os bydd yn tarddu mwy allau o *humor*, *balchder* neu ddertys *newidiad* neu o gasineb iw brodyr nag allan o vnrihw gariad Cristianogawl iw cadw eu hunain oddiwrth bechodau: Schism yw hynny yn iaith *New neill-* yr Scrythyrhyn ny yw pechod o *neullduolrwydd*. *duaeth.*

Neu os mynnwch chwi syngwrando i yn fy egluro fy hunan mewn iaith gwr gwir ddyfgedig. (yr hwn a ddirwinodd bellen in harwain ni or ogof *gilsachog* hon) y torriad hwn ar Gymmun, y neullduaeth hyn oddiwrth *Eglwys union sfodedig*, y dewis hwn ar *Arweinydd Newydd*, Athto newydd dysgawdwr newydd, yn olaf, y cyfodiad hyn ar gynylleidia newydd, neu le ir cyfarfod neillduol, ydyw yr vnriw bechod mewn cretydd ac yw terfysic a gwrthryfelgarwch yn y gyffredinol neu yr Stâr. Canys wrth vnioni y matter fe gair gweled fod Schism yn gresyddol Eclwysic derfysg, mae y mae Schism i ygol a dinesic yn derfysg yn yr Stâr.

Y rhain ddau bechodau er eu bod yn ymddangos i byd mewn amrafael agwedd, vn a chleddyf, ar *llaf* ar Bibl yn y llaw. Etto y maent iſl dan yn cyrtuno yn hyn, eu bod yn aflonyddu yr *Heddwch cyffredinol*. Un heddwch y Stâr, lle y mae gwyr yn rhwym i'r gyfraith mae gwyr; y llall yr Eclwys, lle y dylai wyr fod yn rhwym i'rwygariad mae Crîstinogion. I adael i chwi weled ym mhellach etto, pa fath bechod goithrwm yw i pechod hwn o *Schism* neu *neullduaeth*: pe rhoe yr amser i mi genad mi allwn gyfodi yr ysgolwyr yr hên Ddaau a chymansfuoedd cyffredinol oddiwrth y meirw a pheri vddynt bregethu or pulpyd hwn yn erbyn y pechod o *neullduaeth*: mi allwn ddywedyd i chwi fod yn yr amser puraf o'r Eclwys yn edrych ar *Schismaticiaid* a *Hereticiaid* megis ar *Esfelliaid*. Un megis gelym i *Ffydd* y llall megis i'r *Cymmun*. Eithr oblegid yn ein amseroedd rywyll fod dysceidiaeth yn ryfu allan o bryd, ac i henwi hên Dâd a dybir yn ddarn o ddelwaddoliaeth; ac i grybwyll am *Gymanfa gyffredinol* i w hlesau geiriau anadnybyddus in gwyr or rhodd newydd ni. Ni ddywedaf fi ddim am y pechod hwn, ond y peth y mae i Scrythyr yn ei ddywedyd om blaen i.

I. Yn gyntaf mi ddymunaf arnoch wrando beth y mae St. *Paul* yn ei ddywedyd, yn yr achos hon yn y pen-nod

nod olaf o'i Epistol at y Rhufeiniaid. 17. adnod. trowch at y lle a delwch iulw arno yn ddysal mi attolygat i chwi: *Trwyf yn attolwg i chi mi frodyr, (meddaf) graffu ar yr rhai sy'n peri anghydfod a rhwystrau yn erbyn yr athrawiaeth a ddyscasoch chi, a chilimch oddiwrthynt.* Hynny yw mewn geiriau eraill ymwahenwch eich hunain oddiwrthynt, ac yno y mae yn rhoi hyspyrwydd a character o'r neullduolwyr hynny yn y 18. adnod o'r pennod hwnnw: ac yn dywedyd: *Canys yr rhai sy gyfriw, nid ydynt yn gmafnachu ein Harglwydd Jesu Grist eithr eu hol eu hunain, a thrwy ymadrodd teg a gmeniaith yn twyllo calannau yr rhai diddrwg.*

Yn y rhain eiriau, y mae pedwar peth wedi eu tynnu yn odiaethol at y byw, ai gwneiff yn brophwydoliaeth neu yn llun on amseroedd ni. Y cyntaf yw fod rhai yn nyddiau St. Paul yr rhai a barent wahaniadau yn yr Eclwys: Gwyr yr rhai mewn ffordd o Schism a neullduolrwydai gwnaent eu hunain yn bennau ac yn dwyfwyr o gynylleidfaoedd gwahanedig.

I I. Yn nesaf, y fail ar yr hon y maent yn adeiladu eu neullduolrwydd nid ydoedd ar vnion wir gyfreithlawn Scrythyr fail. Canys y mae y Text yn dywedyd yr oedd yn gwrthwyneb i'r athrawiaeth yr hon yr oedd yr Apostolion yn ei ddysgu ai phregethu. Eithr y gwir achos neu r fail, pa ham yr oeddynt mal hyn yn peri neullduaethau ydoedd eu hawl eu hunain yn vnig; ac mal y gallent elwa wrth eu gwahaniadau. Na yr ydoedd yn gyfriw anheilwng fudr wrengedd-dlawd hawl vddynt eu hunain mal y dywedir yno eu bod yn ei gwneuthur i synnied ar eu bolar.

I I I. Y trydydd peth a haeddai eich Synniedigaeth yw y gelfyddyd ddichellgar a arferent i dynnu y gwan i fod yn ddilynnwr vddynt, se ddywedir yno mai trwy eiriau da ac ymadrodd teg y twyllent galannau yr rhai diddrwg, yn enwedig y diddrwg o'r rhyw gwannaf.

† Neu wy-
bod rhagori-
aeth.

A hwy oedd y rhain y mae St. *Paul* mewn geiriau e-
raill eithr ir vn pwrpas yn dywedyd i chwi ym y 3. pen
oi atll Epistl at *Timothi* yn y 5. s. ar 7 adu. or pennod
hwnnw. Ele gan lesaru am y cyfriw dwyllwyr y dy-
waid fod vddynt rith *duwioldeb* sancteiddrwydd gwele-
dig oddiallan i dwyllo ac i hudo wrtho, ac mai tan y
rith *duwioldeb* hyn yr ymluscant i deian ac yno y dygant
yn gaeth wrageddos yn llwythag o bechodau wedi eu harwain
gam amryw chwantau. Gwragedd ni fedrent † *Waha-*
nu rhwng drwg a dai ai bod yn dysgu bob amser, ac heb
allu dyfod vn amser i wybodaeth y gwirionedd.

Ac yn ddiau fy mrodyr, nid yw beth newydd tan yr
haul gweled y rhyw gwannaf wedi eu camarwain, trwy
rith sanctaidd ac *Ymddangosiad* teg nid yw beth newydd
tan yr haul i wr a wnelo weddïau hirion fwyta i fynu di
y weddw; neu i bysgodwr celfydd ddala y rith druanaf
a bach wedi ei abwydo a *Chrefydd*. Felly yr oedd yn
amser yn *Fachawdwr* felly yr oedd yn amser St. *Paul*. A
pha vn a wna eu hedrychiad disymf eu hymddygiad gwe-
gilfyrth, ei gweddïau hiriond ei geiriau da ai hymadrodd
teg ai bod yn fach ac yn fagl trwy yr hyn y delir pobl
weinïaid yr rowrhon, pa vn ai gwleda eu boliau. Neu
wneuthur elw o dduwioldeb. Neu pa vn ai ysfa neu
falchder am gael bod yn *Flaenor o blaid*; neu pa vn ai
gwag orfoledd i gael eu tylïed yn fwy sanctaidd, neu yn
fvy doniol nag eraith, yw gwir ddiben a buriad yr rhaini:
y rhai ydynt yr rowrhon yn peri *neuilldnadan*: ni farnaf
fi yn syrrobyll eithr y mae i mi beth rheswm i feddy-
lied, ond nid hyn yw r cwbl.

IV. Y pedwerydd peth ar olaf a haeddai eich gwrn-
dawiad dyfalaf, yg fod neuillduolrwydd yn y lle hwnnw
yn gyfriw *bechod Scrythraidd*, mal y mae St. *Paul* yn ger-
chymyn i ni ymneuillduo oddiwrth y rheini, y rhai
ydynt yn peri neuillduaeth mal hyn, gwrandewch ar y
lle mi attolygaf vnwaith etto iw ailadrodd i chwi yr wyf
yn attolwg i chwi frodyr (medd ef) graffu ar yr rhai sydd
yn

peri anghydfod yn eich myf, a chilio oddiwrthynt hwy, hynny yw mal y dywedais or blaen *newldawch eich hunain oddiwrthynt*. Os hwynt hwy yr rhai heb vn achos gyfion a ymnennlduant, ac sydd raid neullduo oddiwrthynt, yr wyf yn gobeithio y cyfaddetwch chwi eu gyd fod neullduolrwydd yn bechod.

A pha bechod dybygech chwi ydyw y pechod hwn o neullduolrwydd wele fe dybiai lawer o honoch yn rhyfedd pe dywedw i mae pechod or *chadod* yw : Ac etto y mae St. *Paul* yn dywedyd mae pechod y *cnawd* ydyw : yn y 3. pen, oi lythyr cyntaf at y Corinthiaid. Ystyrriwch yn ddyfal mi atto lygaf i chwi y peth a ddywaid ef yn y lle hwnnw. *Onid ydych gnavdol medd ef yno, canys tra fyddo yn eich plith chwi gynfigon a chynnen, ac ymbleiddio, onid ych chwi yn gnavdol, ac yn rhodio yn ddynol medd ef yn y 3. adnod.* Hefyd pryd y dywedo vn eiddo *Paul* *wyffo*, vn arall a ddywaid *myfi ydwys eiddo Apolos, onid ydych shwi yn gnavdol medd ef yn y 4. 5. adnod.* Os i ymwahanu ac i neullduo oddiwrth ddylynwyr Sr. *Paul*, ac i w gwneuthur eu hunain yn ddylynwyr ac yn ddi gyblion i *Apolos*, neu os trwy ffordd a neullduolrwydd i w gwneuthur eu hunain yn nodau o amriw eglwyf ydd ir rhai yr oedd yr Apostolion yn *hymandwyr* ydd pechod o *gnawdoldeb*, (mal y mae St. *Paul* yn dywedyd ei fod) beth a ddywedwn ni am rai pobl on amseroedd ni? Y rhai yn lle nifer o *Apostolion* i w gwahanu eu hunain wrthynt, ydynt yn dewis vddynt eu hunain Athrawon mor wael, mor anysgedig, mor hylithr i gamgymeryd, mal y maent yn gwneuthur yn berffaith rhynddynt, lum amryfusedd, y dall yn tynys y dall, ar ddau yn cwmpo ir ffos? Nid yw yr rowrhon mal y rydoedd gynt pryd yn oedd rhai yn dwedyd my ni ydym eiddo *Paul* a rhai eraidd yn dwedyd eiddo *Cephas* ydym mi pryd yr oedd rhai eraill yn dwedyd eiddo *Apolos* ym ni, eraill eiddo Ghrift ym ni, er bod gweuthur henwan o Grist o *Paul* o *Cephas* yn enwau o bleidiol ymwahaniad yn bechod, etto fe ddarfui ni ddi gwyddo mewn amserau a wnaethbwyd.

bwyd felly o neullduolrwydd; megis y mae y bobl yn eu ymwahanu eu hunain iwrth eu dylgawdwyr ailgelfyddyd yr rhai yw addysgu. Addysgwyr mor dywyll, wedi eu dwyn i fynu i gelfyddodau dwylaw. Addysgwyr a cyfodd i fynu oddiwrth lwehilion y bobl. Yn olaf Addysgwyr arferedig ar *trimel alwy y gof*, ar *Eingian*, mal y mae yn gywilydd gennyf agos eu henwi yn y *Pulpyd*. Nid ydys yn dywedyd yr rowrhon eiddo *Paul* ydym ni, eiddo *Apollon* ydym ninnau. Eithr eiddo *Wat* Saer Maen, *Tiler* ydym ni, eiddo *Jac Cād* ydym ninnau. Nyni ydym eiddo *Alexander y gof effydd*, eiddo *Tom y Mafwn* ydym ninnau, *Dic y Dysbaddwr*, a pha vn a wna ai bod yn bechod o cnawd ymwahanu a neullduo tan y fath enwau gwledig ac yw rhain, myfi a adawaf i bob vn o honoch chwi a ddarlennodd *St. Paul* farnu.

Ac yma onibai fod amfer yn beth ascellog ne pe bai yn aros fy nisysbryd i, mi allwn osod och blaen chwi lawer o fannau eraill o'r Scrythyr, yr rhai yn eglur a ddangosant fod neullduolrwydd yn bechod. Canys er ei fod mal yspriyd *Samuel* (o'r hwn yr ydych yn darllain yn y Scrythyr) yn ymddangos yn arferedig, wedi ei ymwisgo a mantell prophwyd, er ei fod yn sancteiddrwydd yn y genau ac yn *Fedrusiaidd* yn ei wyneb: etto i gael o honoch chwi wedi y fath afal o *Sodom* ydyw. Mal y mae yn edrych ac wyneb morwynaidd oddi allan, ac nad oes dim ond pŵder ni oi fewn; mi ddeifysaf arnoch vnwaith etto wrando beth a ddywaid *St. Paul* am dano yn y 5. pennod ar y *Galatiaid* adnodau 19. ar 20. o'r pennod hwnnw. Yr hyn y mae yn ei gyfrif vnwaith yngwaneg ym mhllith pehodau y cnawd. Megis am *Elampl: Am-lwg yw gweithredoedd y cnawd* (medd ef) y rhai yw torr priodas, godineb, asendyd, anlladrmwydd, delmaddoliacth swyn gyfaredd, casineb cynhonnau, gwynfyddau, lli, ymrifonau, ymbleidid heresiau medd ein cysieithiad cymreig. Eithr y geiriau yn y groeg dechreuol, (yr rhai ydynt union air Duw) a ddaw mal hyn: *Διευκαρίαι* 'Αρεται hynny yw gwa-

g wahanidau, pleidiâu, censi genllofruddiaeth, medd-dod cyfeddaoh ar cefhelyb. Lla yr ydyb chwi yn gmeled cynhen- *ymbleidiau*
 nau seftan a Schisman yn gyttal a godineb a llofruddiaeth, *gmahamia-*
 a gyfrifir yna gan St. Paul, ym mhlich gweithredoedd y *dan.*
 onawd, yr rhai ydynt yn cau dynion allan o'r nefoedd ai
 cadw allan oddiwrth. Jechydwrtaeth.

Llawer o'r cyffelyb leodd o'r Scrythyr a allwn i ei roi
 och blaen-chwi, eithr myfi am bodlonaf fy hun ag vn
 rheswm y chwaneb yr hwn a gaiff nid yn vnig brofi i chwi
 fod neull duolrwydd yn bechod, eithr yn vn o'r pechodau
 mwyaf o'r hwn y gfall Cristion fod yn euog o'hono.

I wneuthur hyn yn eglur i chwi, i y hwn i bob ym-
 resymmu neu ymddadlen, y cwbl a ddywedai wrthyb
 i w hyn synniwch yn ddyfal arno. Y mae yn rheol mewn
 defnyddiaeth (ac y mae yn rheol ddifomedig) mae y
 pechodau hynny ydynt fwyaf, yr rhai ydynt yn gwrth-
 wynebu ac yn gwrtholod yn erbyn y rhinweddau Cristi-
 anogawl mwyaf. Yr rowrhon y tair rhinwedd Christia-
 nog mwyaf, yr rhai ydynt yn gwneuthur ac yn treisnu
 Cristion a ofodwyd ar lawr yn y 13. pennod o'r Epistol
 cymraeg y Cor. yn yn adnoddolaf lle y mae yn dywedyd,
 yr rowrhon y mae yn aros. Ffydd, gobaith, a chariad per-
 ffais, ar mwyaf o'r rhai hyn yw chariad. Mal hyn gan
 hynny y mae y cyflwr neu'r matter yn sefyll, Anobaith
 yn Addewidion Duw, neu anghrediniaeth yn ei allu
 fydd bechod mawriawn. Canys y mae yn bechod fydd
 yn gwrthwynebu ac yn torri ymaith adenydd gobaith.

Herefion cynnen neu ymbleidio styfnig, neu aros yn *Gan gred-*
 gyndyn mewn anaf wybyddus fydd bechod mwy o lawer, *iniaeth.*

Canys y mae yn bechod yn erbyn ffydd, pechod fydd yn
 ymdrechuan dynnu i lawr gwmwl ar wreichion disglaer
 y gwirionedd. Eithr os gwir yw yr hyn a ddywaid Saint
 Paul (mal y mae yn dra-diamman) os ydyw yn wir fod
 chariad perffais yn swy na ffydd ac na gobaith, yno y mae
 n calyn wrth logic neu ddadlenuiaith dda ar holl ganly-
 niad o Refsum; mai y pechod hwnnw yr hwn fydd yn
 dattod ac yn gollwng yn ahydd ac yn torri Clwm tyng-

*Neu o am-
 gylch.*

Pelydry.

Gwirionedd.

neddyf

Chymmun. *Neu ddryl-*
lio. *reddyf,* y pechod hwnnw, yr hwn sydd yn dinistrio cymdeithas a *chysundeb Gristianogawl*, yn olaf yr hwn sydd yn rhwygo ac yn dryllio reftynau cariad yn ddarnau oddiwrth eu gilydd, y mae n bechod mmy o *laver* nag anghrediniaeth neu Herefi. Ar pechod sydd yn gwnenthur yr holl bethau hyn yw r pechod o neullduolrwydd.

Yn gyntaf y mae yn fwy pechod gwddo ei hunan, ac yngwir ffurfiad y pechod. Megis gan fod yn *eithaf gwaethaf* at y rhinwedd *oreu a mwyaf* enwedig y rhin doedd o gariad; trwy yr hon y mynnai Grist gael o ddilynwyr gwedi eu gwahanredu oddiwrth gwbl eraill o ddynol ryw. *Canys wrth hyn y gwybydd pawb medd ef mai discyblian i mi ydych, os bydd gennych gariad iw gilydd.* Mal y geirwch ddarllain yn y 13. pen o *Joan* ar 35. adnod, a chyttunol a hyn yw yr hyn a draddodais i ehwi yma, yn syn Nesdyn: *Cydystyrion bawb ai gilydd i ymannog i gariad. Heb esceluso ein cydgynnilliad mal y mae arfer rhai.*

Neu ym hon-
no.

Ac mal y mae Schism neu neullduolrwydd, ar ysgyfn afreidiol sail, ynddo ei hunan yn vn or pechodau mwyaf; felly y mae efin vn or pechodau mwyaf hysyd yn ei effeithiau perygbus, heb law y casc ineb, cenfigen, ymryson yr hyn y mae yn eu genhedlu ym mhlith dynion o hawl a meddyliau gwahanol. Y mae yn fynych yn bentewyn yn golod teitnasau a cwyffredinwledydd ar dân. Y maent yn wir yn cynneryd arnynt yn sawr berchnogi yr yspryd. Ac yn y dechreu yn ei ymwesco ei hunan mewn trwsiad o vffudd-dod a gottyngeiddrwydd; Eithr hwynt hwy yr rhai a y'grisenodd Gronigloedd or Eglwys eill dywedyd i chwi: mai gyn gynted ar y darfu ir lledrichiadau hynny gasglu nerth wyned rhagddynt a wnaent i *Tmladd Gwaeddyd*, ac i *fensydd gosodedig* lle y darfu ir gwynt gottyn-gedig fwrw heibio ei beibloedd a chysnewid cleddyf yr yspryd am *gleddyf rhyfel*. Yynllwyniadau y Donaristiaid yn *Affric*, a gwyr *Joan* o *Leyden* ym *Munster* ydynt ddwy

Sailiau neullduolrwydd wedi eu holi.

Elhr yma ond odid y dywaid rhai o honoch chwi am Clywant heddyw, Beth yw hyn oll i ni? Yn dywedyd yr hyn a ddywedafoch hyd yn hyn, megis y rhai a yscrifennodd *Romances*, ef a ddarfu i chwi greu *Gwrthwynebwr* allan och phanfieich hunan, ac yno ei drechu ef; neu mal y gwr yn *Aristotl* yr hwn a ymlidiodd ei yspryd oi flaen, yr ych chwi yn gyntaf yn llunio gwr o *Amyr*, ac yno yn llefain ei fod yn ffo oddiwrthych. Eithr os gorchfygu yw hyn, vn on *Gwyr doniol* ni, Yr hwn nid yw yscolaig yn y byd a feidr orfoleddu yn gyfal ar wyr or *Amyr* a chysgodau, a *Chwirthau*, I gael o honoch chwi weled gan hynny, ym mod i yn vn or rhaini, yr hwn nid wyf yn dymuno ymladd *Benben* a *Duel*. *gwyr noethion diarfog*, nag i gyfarfod neb yn y maes, nes i ni gyttuno ar vnion hyd yr *arfau*. Os eich ammynedd a ddeil allan cyhyd, yr rhai a ddaethoch yma yu *Ddigmjrraeth*. Yr ail ran or bregeth hon a dreulir yn Cynllwyn hynny, yr hyn a nododd Mr. *Den* o *Eglwys Grif* *Ddihawl*. yr rowrhon mewn prif amser, megis yn ddiffyg yn ein ffordd bresennol ni o ymresymmu ac ymddadleu hynny yw na holed mor seiliau, ar yr rhai y mae y neullduadau presennol or amseroedd hyn yn sefyll, ac yn eu adeiladu eu hunain. Y seiliau hyn gan hynny yr rowrhon yn y lle nefaf a alwaf fi i roi ychydig *Gyfrif* a *Thaledigaeth*. Ac i wneuthur hyn mi grogaf i fynu bwr o bwysau och blaen chwi, chwi gewch eu rhesymmau hwy wedi eu gosod yn vn pen i'r pwyfau, am atebion innau yn y llall,

Ac oblegid nad oes vn Moderator neu farnwr yn ei-
fled yn y gadair i farnu (peth a ragwelais i eithr ni allwn
yn dda moi amgylchu) myfi ach gwna chwi yn farnwyr
y sawl am gwrandawant i heddyw. Ac oblegid fod ger-
windeb a drwgda fod rhai am rhwystrodd i yn y pulpyd
hwn yn gwneuthur i mi sefyll och blaen chwi megis gwr
iw arrainio am *Fai*. My fi yn rhwydd am bwriad fy
hun ar dduw a chwithan *T'wlad*. Mal hynny yr af rha-
gof.

Yma mal y dywedais i or blaen y geill rhai or blaid
neullduol ddywedyd wrthyf, pa fodd y mae y rhan gyn-
taf och pregeth chwi yn perthyn i ni? Yr ydym ni yn
ymneullduo gwir yw. Eithr nid ar y gau feiliau yr rhai y
buoch chwi yr holl yspaid hyn yn eu pennodi: ni gan-
niatrâwn yn wir, mai os torrasom ni Gymmun a chwi o
ran *Pleidiaid*, neu neullduoll hawl, neu falchder, neu o-
ran chwant i elw neu o wir gariad i neullduolrwydd,
chwi ellech yn dda eingalw ni yn Schismaticiaid: ac
ni haeddem yr enw yn dda. Eithr y fail ar yr rhan yr
ymneullduwn i oddiwrthych chwi, yw, oblegid nad
ydych chwi gymmwys i *Gydymgyngyll* a nyni, *Pe-
chaduriaid* ydych chwi, drygionus ysgeler halogedig hy-
nodol *Bechaduriaid*. Y lleosedd l'c yr ymgysfaydd-
wch nid yw yn anadlu dim ond *Heintglwyf*. Eich dyf-
gawdwyr a bregethant gau *Achramiaeth* ach pobl a arle-
rant *gelmyddau*. Ar vn gair ni allwn ni a diogelwch
cydwybod *Tmgafglu* n fynych ich *cynllloidfaeidd*. Gan
fod ymddangos yno yn anturiaeth mor beryglus, a phe-
baem ni yn ymwe'ed a *Chlwyf* ac yno gobeithio bod
yn ddiangol oddiwrth yr haint neu bla r nodeu.

Gyrebw.

Hyn meddwch chwi (bobl dda) sydd iaith galed iawn,
a pha ddelw dybygech chwi profant hyn? Wele mal y
maent hwy yn rybed trwy ddwyfan eglur or *Serythyr* yr
hoh ni eill neb ei gwrthwynebu heb *ryfela* yn erbyn y
usf. Duy o fannau or *Serythyr* meddaf a ddangoswyd ac
a nodwyd i mi megis *Sampson* ac *Achilles* a gwaiwffyn
anorch-

anorchfygol yn en dwylaw. Lleodd nid ydynt yn vnig yn canniattau eithr yn gorchymyn neullduolrwydd, nay y maent yn ei orchymyn mor gyflawn, mal oni ymneullduent a gadael ein cynylleidfaoedd ni, hwy a bechent yn dramawr meddant hwy, ac a anvfuddhauent yr Scrythyr. A pheth yw r ddwy fan hynny?

Y cyntaf a gewch chwi wedi ei osod i lawr yn y 5. adnodau olaf or 6. pennod o ail Epistol St. Paul at y Corinthiaid. Lle y mae y geiriau yn rhedeg mal hyn. Na iener chwi yn anghymarus a rhai digred, canys pa gyfoillach sydd rhwng goleuni a thymyllwch? a pha gysendeib sydd rhwng Christ a Belial neu pa ran sydd rhwng Teml Dduw, ac eulynod. Canys Teml y Duw byn ydych chwi fal y dywedodd Duw, mi a breswylia yddynt, ac a rodiaf yn en mysc ac a fyddaf yn ddau uddynt hwy, a lwy a fyddant yn bobl i mi. O herwydd pa ham deuwch allan oi canol hwynt, ac ymddidalwch medd yr Arglwydd, ac na chyffyrddwch a di maflan, ac mi ach derbynnaif chwi. Dyma y lle mawr cyntaf a adroddant i ymddiffyn eu neullduolrwydd; a fynnwch chwi yr rowrhon wrando yr ail? Hynny a gewch chwi ei weled wedi ei osod ar lawr yn y 4 adnodau cyntaf or 18. pennod o Ddadcuddiad Joan. Lle y mae y geiriau yn rhedeg mal hyn. Ac ynol y pethau hyn (medd Joan yno) mi welais Angel arall yn dyfod i wared or nef, ac awdurdod mawr ganddo, ar ddauar a oleuwyd gan ei ogoniant ef. Ac efe a lefodd yn groch a llef vchel gan ddywedyd, Syrthiodd syrthiodd Babilon fawr honno, ac aeth yn drigfa cythreuliaid, ac yn gadwraeth pob yspryd aflan, ac yn gadwraeth pob aderyn aflan ac atcas. Oblegid yr holl genedloedd a yfasant o win digofaint ei godineb hi, a brenhinoedd y ddauar a butteiniasant gyd a hi, a marchnattawyr y ddauar a gyfychogwyd gan amlder ei mwyrthau hi. Ac mi glywais lef arall or nef yn dywedyd deuwch allan o honi hi fym mhobl fel na byddoch gyd gyfrannogion oi phechedau hi, ac na dderbynnioch oi pblauau hi.

Levit. 26.

12.

Esa. 52. 11

Sialens.

Y ddwyfan hyn or Scrythyr (os mynnwch chwi i mi ffy egluro fyhun yn iaith lomedafedd yr amferoedd) meddant hwy ai daliant eu hunain allan mor eglur, fel y mae yn haws i mi ddiffoddi yr *Haul*, na chael ateb vddynt. Na i chwaraau yn rhwydd a chwychwi, dyna y ddwy fan, ar rhain yn vnig yw r darn or *Bygwrth* a fu achos o hyn o *Ymddadleuwaith*. Canys y mae addewid i migan yr hon y daethym i yma iw did wyllo ai rhoi n yr iawn, os gallaf fi ateb y ddau o leoedd hyn y bydd hi o grefydd newidiol om plegid, ac ymneulldua oddiwth y rhai ydynt yr rowrhon yn gwneuthur *neuallduolrwydd*. Mi ai daliaf hi ar ei gair: ac mal hyn, y cynnilla ac y llunias fy *Attebion*: Marciwch hwynr mi attolygaf i chwi; Am y lle cyntaf yn y 6. pennod or ail Epistol at y *Corimbaid*. Rhaid i chwi ddeall pryd yr ysgrifennodd St. *Paul* yr Epistol hwn, na throelid mo ddinas *Corinth* yn ollawl ir *Ffydd*, eithr ei bod yn wahanol mewn amriw grefydd, rhai oeddynt Genedloedd ac a aberthent i eulynnod, eraill a ymgofleident yr Eifengyl, ac a roesent eu hennwau i fynu i Grist.

Er hynny ei gyd nid oeddynt felly wedi eu hymwahanu mewn crefydd na byddai, lle yr oeddynt yn byw yn ynghyd yn yr vn ddinas, fath ar weddeidd-dra neu weithredoedd o gymmwynasgarwch rhywiogaidd yn myned rhyngddynt. Megis am Eifampl, pryd yr ai genedlddyn neu anghredadyn i offrrwm aberth iw eulun, arferedig oedd er mwyn hên gymdeithas wahadd ei gefeillion Cristianogaidd i fod yn wahoddwyr iw Aberth ef; ac i fwyta oi fwyd ef, yr hyn a offrymasid iw *eulun* mal y gellwch ddarllein, 1 *Cor.* 27, 28. Ar fan lle y bwytteid yr Aberth a lle gwneid y wledd fynychaf a fyddai yn nheml yr *Eulun*. Mal y gellwch ddarllein, 1 *Cor.* 8. 10. Yr rowrhon y cymmysgiad hyn ar *Grefyddoedd*. Y cyfarfod hwn o Gristianogion a chenedloedd mewn Gwledd y Cenedloedd, na mewn Gwledd lle yr offryminid y bwyd yn gyntaf ir *Eulun*: Na yn yr eulun hwnnw a offrymid i ddiawliaid mal y gellwch ddarllain, 1 *Cor.*

Ro. 20. Na y cyfarfod hwn rhwng Cristionogion a Chenedloedd mewn aberth i Eulun, ai gwaith yn bwyta gyd ag hwynt or aberth honno yngwir Deml yr Eulun, oedd beth mor beryglus, mor gymhesur i alw Cristionogion gweiniaid iw delw-addoliaeth drachefn. Mal yr oedd St. *Paul* yn tybied ei bod hi yn bryd addas i ddywedyd, na ieuwr chwi yn anghymarus a rhai digred. Yn yr hyn adroddiad y mae yn bwrw golwg ar y gyfraith honno i dduw, yr hon a ellwch chwi ei darllain yn ofodedig ar lawr yn y 22. O *Deuterronomi* yn y 9.10 n. adnodau or penod hwnnw, lle y mae Duw yn dywedyd: *Na hana dy winllan ag amriw hâd*: Nag ardd ag ych ac assen ynghyd, na wilc ddilledyn o amriw ddetnyd, megis o wlan a llin ynghyd. At feddwl dirgeledig yr hon gyfraith, y mae St. *Paul* yma yn taro pan ddywedodd, na ieuwr chwi yn anghymetur a rhai digred, canys bod o Gristion yn gymysgedig a chenedlddyn mewn cynlleidfa genhedlaidd: Na bod Cristion ynghymysg ag vn digred yn Nheml yr Eulun, oedd olwg mwy anghymmwys, na gweled ych wedi ei iauo ac assen yn yr vn wedd neu i weled yd wedi hau a gwinwryf yn yr yn *cae*. Neu i weled gwlân cymysgedig a lliain yn yr vn *Dilledyn*. Ar vn gair, yr oedd delwaddoliaeth y Cenedloedd mor wrthwynebus i Grefydd y Cristionogion, mal y mae St. *Paul* yn myned rhagddo ac yn dywedyd y gallent hwy gyn gynted gysuno *Goleuni* a *Thymyllwch* neu wneuthur cymmod rhwng *Christ* a *Belial*, neu rwymo cwlwm periodas rhwng *Cyslawnder* a *Phechod* a gwneuthur hynny yn gymmhelur: fod or Christionogion yr rhai ydynt *Demlau Duw* ai yspryd glân i gyfarfod ac i fwyta, ac i ddwyn eu rhan yn Nheml yr Eulun ar Cenedloedd. Ar *Anffyddloniaid* ar Cenedloedd hyn, yr rhai nid oeddynt yn credu ynghrist; Y *Corinthiaid* hyn yr rhai ni throefid ir ffydd, yr Addolwyr hyn o Eulunnod, yr rhai a ymdrechent i ddenu Cristionogion yn ol iw delwaddoliaeth gyntaf, oeddynt hwy yr rhai yr oedd St. *Paul* yn erchi iw droadw, r newyddion ymneullduo oddiwrthynt.

Deurwch

Esay 22.17.

*Deuwch allan oi canol hwy ac ymddiddolwch medd ef yn y 17 or penod hwnnw. Neu (yn iaith y lle) deuwch allan oi canol hwy ac ymddiddolwch medd yr Arglwydd, ac na chyffyrddwch a dim aflan, ac mi ach derbyniasf chi : Yr rhain eiriau nid ydynt ond llinyn a drawyd yn gyntaf, gan y prôpwydd * Esay yn gyntaf ac a lefarwyd ganddo ef am neuillduolrwydd yr Idde-won oddiwrth Ddelwaddoliaeth y Cenedloedd. Ac mai hyn ydyw vnion ddeongliad a chyfieithiad y lle, a ymddengys i nebryw bynnac a gydystyrrio r gyffelybiaeth, or hyn y mae St. Paul yn ei lefaru yma, a hynny y mae ef yn ei lefaru yn y 10. pennod oi Epistol cyntaf at y Corinthisaid or 19. i'r 30. adnod or penod hwnnw. Gan fod hyn gan hynny felly, gadewch i mi ofyn, i'r dyn zelaidd brydiol, yr rhai ydynt yn ymhyfrydu mal hyn mewn neuillduoeth, yw y gwyr oddiwrth yr rhai y maent yn ymneullduo yn gyfriw anffyddloniaid, yn gyfriw genedloedd, yn gyfriw addolwyr ar Eulunnod, ac y mae St. Paul yn ei bennodi yma ? Ydynt hwy yn gweled vnrihw Dduwiau o aur wedi eu sefydlu yn ein Templau ni ? Neu ydynt hwy yn gweled vnrihw lun o arian yn cael ei addoli neu Aberthu iddo gan ein cynylleidfia ni : Oes yr vn o honom ni yn gwneuthur gweddiau at gyff neu geubren ? Neu oes yr vn o honom yn llosgi arogldarth i Garreg ? Na os gwe-lant hwy yn dda gadewch vddynt ein holi ni wrth eu Ca-rechism oi neuillduol gyfarfod. Ond ydym ni yn cyfaddef yr vn Duw ac y maent hwythau. Onid ydym ni yn cre-du yn yr vnrihw Jeshu Grist ? Ydym ni yn pregehu E-fengyl arall ? Neu obeithio bod yn gadwedig, wrth vn enw arall ond ei vn ef ? Onid adeiladwyd ein cynylleidfia ar Graig yr Scrythyr ? Ond Christ yw n maen congl ni, ai Apollolion ef yw r sail ? Onid ydym ni yn cytuno ag hwynt hwy ym mhob peth ond lle y maent hwy yn anghyttuno ar Scrythyr ? Megis am Esampl ? Yr ydym ni yn Maentimio ac yn dywedyd fod neuillduolrwydd yn bechod. Y maent hwythau yn Maentimio ac yn dyrwedyd ei fod yn ddled Cristianogawl.*

Yr ydym ni yn dangos y Text sydd yn dywedyd, *yn Arglwydd, yn fydd, yn Bedydd*; hwynt hwy a ddangosant y Text a ddywaid, rhaid i ddynion *gael eu bedyddio ddiwy-
maith*? Nyni a ddywedwn os plentyn Duw a dyr gy-
fraith Dduw, fod plentyn Duw yn pechu. Rhai o ho-
nyn a ddywaid nad ydyw Duw yn gweled unrhiw be-
chod, nei blant. Yn olaf nyni a ddywedwn am yt
Scrythyr, mae ymae St. *Peter* yn llesaru am Epistolau
Paul, *Fodrhyw* beithan ynddynt anodd iu deall, y mae yr
anyfodig yn eu gwyrddroi iu ddiistr eu hunain. Y maent
hwy yn dywedyd mai dynion doniawg anyfodig ydyw
y deonglwyr ar elponwyr gorau or Scrythyr; Pa beth
y maent yn ei feddwl wrth wyr doniawg ni holaf am dda-
no yma. Eithr yr hyn a ddywedaf yw hyn, oblegit ein
bod ni yn amrafelio mewn Opiniwnau, y maent yn ym-
wahenu eu hunain oddiwrthym ni, na i fwrw attom ni
le mor gywilyddys or Scrythyr, iu gwnenthur ni heb fod
ddim gwell nag anyfodloniaid a chenedloedd, ac Addol-
wyr eulunod; ac iu cablu ni a gair Duw, a rhoi i ni ddy-
chian or Scrythyr.

A fyddent hwy yn gweled yn dda ein gwaith ni pe-
troem ni atynt hwy y lle sydd yn dywedyd, *Gwae chwi
Ragrithiwr Armeinydd deillion iu deillion, yr rhai sydd
yn hido gwylod ac yn llyngu Camelod*? A fyddent hwy
yn ei weled yn dda, pa penodem le or Scrythyr, a pheri-
ddo ei galw hwy, yn feddau gwyngalchog, yr rhai ydynt
yn ymdangos yn deg a glân oddi allan, ac heb ddal dim
ond drewi a phydni oddi fewn? Drachefn a gymerent
hwy mewn parch da os dychymygem atynt hwy y lle
sydd yn dywedyd am wyr, ac vddynt *riith duwioldeb*,
eithr yn *gwadu y gallu o honau*? Gwyr yr rhai mal yr
hên Phari caid, a gweddiau hirion yn eu geneu a ym-
luscant i dai, ac yno a ddaliant wragedd trwm yn garcho-
rion? Yn olaf a fyddent hwy fodlon pe gosodem y lle
hwnnw atynt a ddywaid? *Megs Jannes a Jambres yn
gwrthsefyll Moses, felty y mae y gwyr hyn yn gwrthwnebu
y gwir ionedd*?

Gwyr

Gwyr o feddyliau llygredigol, gwrthodedig o ran ffydd (.yn y groeg) *Ἄλογος πρὸς τὴν πίστιν*. Gwyr Cibddall, gwag o farn ynghylch gwir wybodaeth or ffydd? Oni chymereant mewn parth da, pa ham na chadwant reoledigaeth vniondeb, a Chyfiawnder, yr hyn yw i wneuthur i ni, megis *y mynnent i ninnau wneuthur udāynt hwythau?*

Col. 3.5.

Eithr yma ond odid y dywaid rhai o honoch am clybu heddyw, nid ydym ni yn ymneullduo oddiwrthych, o ran eich bod yn *Anffyddloniaid* ollawl, yn *Baganiaid* neu yn *Genedloedd*; eithr o ran eich bod yn dwyn enw *Cristianogion*, ac etto vn fywioliaeth ar cenedloedd. Er nad ydych yn addoli Eulunod, etto y mae Cybydd-dra yn eich plith, yr hwn y mae *St. Paul* yn ei alw *Delwaddoliaeth*. Ac er eich bod yn broffesu *Christ*, etto yr ydych yn rhodio yn *Afreolus*, ac ydych yn gwneuthur y pechodau hynny yr rhai yr oedd yr rhai a *Wadasant Grist* yn ei wneuthur. Er na welwn ni vnriw dduwiau o aut ac arian yn eich Templau, etto pe deuem ni yno ni allem weled cynylleidfā ogyfriw bobl ac y mae *St. Paul* mewn lle arall yn erchi i ni ymneullduo oddiwrthynr. Megis am Esampl, trowch at y 3 penod oi Ail Epistol ef at y *Thefoloniaid* ar 6 adnod. Onid yw ef yn eingorhythmyn ni yno yn enw yr *Arglwydd Jesu*, dynnu o honoch ymaith oddiwrth bob brawd ar fydd yn rhodio yn *afreolus*, ac nid yn y traddodiad a dderbynniodd ef genym ni. Ac onid yw y lle hwn yn ddigon-golau trowch at y 5 pen. O Epist. cyntaf *St. Paul* at y *Corinthiaid*, hyd at y 11 adnod, ond yw ef yn dywedyd yno, os oes vn dyn a elwir yn frawd, yn fasweiddwr, neu gybydd, neu gribddeiliwr neu ddelwaddolwr, na difenwr neu feddwr, na thorwr periodas, gyd ar cyfriw nid ydym ni i gadw cymdeithas, nag ydym nag i gydfmyta.

Yr wyf yn addef fod *St. Paul* yn dywedyd hynny, ac yr ydwyf yn gweled yn gymhelur, y dylai *St. Paul* gael vfudd-dod iddo a gwneuthur ar ei ol.

Eithr

Heb law hynny, mi chwenythwn wybbd, hyd ym mha
le yr eflynnant hwy feddwl y Tefyn hwnnw: lle mae
St. Paul yn dywedyd nad ydynt hwy i fwyta gyd a brawd,
yr hwn sydd Feddwyn, neu Odinebwn, neu Ddifeiwr, neu
Gribddeilwr.

A eflynnant hwy hynny at bob math ariddyn fydd fel-
ly! Os gwnant, o bydd i Wraig feddwynt yn wr sy mae yn
rhaid iddi hi ymneullduo oddiwrtho oblegir ei fod yn
feddwyn, Onis gwna hi, pob gwaith y bwytas hi gyd ag
e, Y mae hi yn anffuddhau i St. Paul: ac ym mhob
pryd a gymero hi gyd ag ef, y mae hi yn pechu yn eibyn
yr Scrythyr. With yr vn rhefwm hefyd os bydd i fab
ieddwyn yn dad, rhaid iddo effymud ei fwrdd heb gy-
meryd ei luniaeth gyd ai Dad. Ac felly e fydd yn di-
doliad yngwaneg nar rheini y mae y Scrythyr yn llafaru
am danynt: Canys y mae honno yn vnig yn dywedyd
i ni y daw yr amser pryd y gwahenir y mab oddiwrth y
Tad, ar Fam oddiwrth y Ferch. Eithr os yw y deon-
gliad hwn yn vnion gywir, y mae yn rhaid i'r wraig ym-
wahanu ai rhosri ei hunan oddiwrth ei gwr gwallgofus
hefyd.

Na rhwch genad i mi i fyned vn eis, ym mhellach;
etto os yw pechodau rhan yn sail vnion ddigonol i
ymddidoli oddiwrth y Cwbl-gyfan, pa ham nad ydynt
hwy yr rhai ynt yn ymneullduo, yn ymranna ac yn
cwmpio oddiwrth yr en huanai eilwaith? Canys ge-
dwychi i mi os yn yma, a hynny heb ddigofaint. Ydynt
hwy eu gyd mor ddiddiog, mor bur, mor lân ac mor
wag o bechod, mal nad oes yn Brind afractu yn eu
Plith hwy; ydyw eulle hwynt o gyfarfod maullduo yn
gyfaiw fath ar Gwrselen newydd, mal nad oes nag yn
meddwyn, nag yn godinebwr nag yn difenwr yn myned
i mewn? Mi ddymunwn nad ai yr vn fy mrodyr. Yno
ni elwid me honom ni y Gwethidogion cyn fanyched,
yn gwr mudiad yn fugeilid Eulined, yn eulidion a Am-
ghrist, yn offeiriadau Baal, gan dafodau yr rhai os dy-
waid

vaid Saint Jago y gwir a ofodwyd ar dan o af-
feru.

Onid yw meddwl Saint Paul yn y lle hwnnw, yn
peri i ni neu llduo oddiwrth y cwbl oll, o ran bod rhai
yn ddrygionus ar ba ryw sail ynion y maent hwy yn cor-
ti crefydd a nyai? Ai am ein bod ni yn pregethu mewn
Eglwysydd? Y maent yn deian Gwedd i Dduw. Gwedi
ei gwneuthur iddo ef trwy Dduw ioldeb a Chrefydd ein
Tadau, yr rhai pe baent yn fyw yr rowrhon, anhawdd
iawn y galwem y gwyr bynny yn Seintiau yr rhai a
ddowfent scubot na gut moch o flaen Taml gyffegredig.
Neu, ai o blegir bod Heresi neu ddolwaddoliaeth yn
gymmysgedig an Efurff ni vnwaith O meddi Cyffredin? Pe
buaiai chwi welwch se dynnwyd y tramgwydd hwnnw
heibio. Neu ydym ni yn erlid neu drechu neu eu gyr-
ru hwynt ymaith on cynylleidfaoedd? Yr ydym ni
cyn belled oddiwrth hynny, mal y gwelwch chwi eu bod
hwy yn barodi orschymyn in Cynylleidfaoedd cyhoeddus ni
ymgrymu a phlygu i glin iw cyfarfed naullanol hwy. Pa
reswm cyfrinachol arall ai gwahana hwynt mal hyn oddi-
wrthym ni, ni fedraffi meim yn feddwl, eddieithr ei fod
wedi ei blygu yn guddiedig yn nirelwech a chwml y
18 pen, on Dadcuddiad, yr hwn ydyw eu lle arall or Sery-
thyr ai cawr mal *Heracles* gadarn a ofodwyd atastfi i
wneuthur eu didoliad yn dda. O ddiwrth yr hyn le ry-
wyll or Serythyr wedi y symudwyf y llen gudd ar gochol
gysgodog, mi wnafben a diwedd ar y bregeth hon.

Yr ydis yn dywedyd i yno i St. *Joan* glywed Angel yn
llefain yngroch ac yn dywedyd, *Syrthiodd Syrthiodd Babi-*
lon fawr honno; ac aeth yn drigfa cythreuliaid, ac yn gad-
wrath pob yspryd aflan, a phob aderyn attas; mal y
gellwch ddarlain yn yr ail adnod or pennod hwnnw
yr ydis yn dywedyd ym mhellach, iddo ef glywed llefe-
rydd arall or nef yn dywedyd, *Denwch allan o boni hi fym*
mhebl, fel na byddoch gyd gyfrunogion oi phechodau hi, ac
na dderbyniach oi phlauau hi? Mal y gellwch ddarlain
yn y 4 adnod or pennod hwnnw: lle wrth gwmp *Ba-*

bilon, y maent yn deall cwymp Eglwys loegr, wrth drigfa y cythreuliaid, *cadwriaeth* y sprydion arian, a *chadwriaeth* adar atcas: Y maent yn deall ein *Eglwys* plwyfol ar cynylleidfaoedd yr rhai a ymgyfarfyddant yno; yr rhai meddant hwy ydynt y fath *Gadwriaeth* o adar arian, lleodd mor llygredig, mor llawn o ddygioni a phechod, mai y darfu i Dduw megis trwy ei yspryd, trwy les or cymylau lesaru wrthynt deuwch allan o honnynt fy *mbobl*, didolwch eich hunain oddiwrthynt, rhag i chwi fod yn gyfranogion oi pechodau ac yn gydfeiddianwyr oi *Phlawn*. Fel dyma, vn ai rhaid iddo fod fal hyn eu deongliad hwy or lle hwnnw; onidè ni wasanaetha mewn vn modd i ddal ardraed ac i wrantu eu didoliad hwy. Os dywedaf fi, wrth drigfa cythreuliaid a chadwriaeth adar arian, nid ydis yn meddwl mae ein cynylleidfao eglwysic ni ydyw, oddiwrth yr rhain y maent hwy yn ymddidol i nid ydynt ond adeiladu ty o wellt, a dewis y tywod yn lle fait. Yr wyf yn hyf-bys mai hyn yw'r gwr ddeongliad a roes y gwr bonheddig or lle hwn, yr hwn a fa yn ymresymu ac yn ymddadleu a mysi yr rowrhon, mewn ymddadl arall a futhyngddo ef yn ddiweddar a *Mr. Gibson o Chinner*.

Eithr yr rowrhon a wrandewch chwi fy marn i am y deongliad ynfydwyllt yma? Cymerwch gan hynny fal hyn ym mhlich niferoedd o Esgonwyr a deonglwyr llyfr y *Dadcuddiad*, mi a gyfarfum ag vn yr hwn pan ddaeth i ddeongli y *Saith Angelion* yr rhai a chwythynt y *Saith Udcu*. n ef a ddywedai mai *Luther* yr oedd yn ei feddwl wrth vn or *Angelion*, wrth vn arall y frenhines *Elizabeth*. A phan ddaeth i ddeongli y meddwl or locustiaid a escynnodd or pwll diwaelod a choronau am eu pennau, wrth y locustiaid yr oedd yn deall yscolheigion or *Unifersu* neu gyffredin lle; ac wrth y coronau ar eu pennau, ef a ddeallai eu *cycyllau cornellog*: Yn fy meddwl i y mae y rhyw hyn o bobl yn vn ffurnd yn chwarcu felly ar lle hwn or dadcuddiad. Y maent yn gweled gweledigaethu rhyfeddol ynddo yr hyn ni welodd *St. Joan* erioed.

*Cappian
pedwar
Congl.*

Maddeuwch

Maddeuwch i mi mi attolygaf i chwi yr rhai ydych or
blaid heneiddiaf ar anrhydeddusaf, fy mod i mor llawen
a hyn yn fy *mhlpyd*; yr ydis yn fynghwthio i, i fod 'e lu
pryd y cyfarfyddwyf a phobl a chwaraent ar Scrythyr mal
y mae gwyr tynnfeddylgar yn arfer o chwareu ar *cynylau*.
Canys mi a adwaenwn rai gwyr *Hypochondriac*, yr rhai a
ddychnmygent iddynt eu hunain *gyffylu yn hedeg, lluoedd
ascellog, llongau yn mordwyo aau hwylian yn yr awyr*.
Na megis yr adwaenwn i rai, yr rhai (yn gyffelyb i'r dyn
synfeddylgar yr hwn a dybiodd ei fod ei hun yn *Urinal*)
a dybient weled dwy ryfelgâd yn yr awyr ac a gamgymer-
alant gymylau a meteorau neu oruchelion, am Filwyr
Udcurn Drwmoeedd a gynnau mawrion. Felly nid rhyfe-
ddod gennyf fi, fod ein gwyr ni syn eu tybio eu hunain yn
Ddoniawg yn camgymeryd y Dadcuddiad fal y maent :
neu vddynt hwy weled anghenfiloedd ynghymylau yr
Scrythyr. Lle y mae yr Scrythyr yn oleuaf, prin iawn y
deallant hwy hi. Pa fodd gan hynny y caent hwy yr ego-
riadau i'r fath brophwydoliaeth dywyll ac yw hon ?

Eithr yma y dichon rhywyn ddywedyd wrthyf, os *Gwydr*
hwynt hwy a gam gymeralant y lle pa fodd yw eich de- *ir drwg,*
ongliad chwi o hono ? Wele fy neongliad i yw yr vnrihw
ac y mae St. *Joan* ei hun yn ei draddodi, *Dad. 14. 8.* Lle y
mae'r Angel yn ei ddeongli ei hun yn yr vnrihw eiriau,
ac a ddywaid, *Syrthiodd syrthiodd Babylon, y ddinas fawr
honno, oblegit hi a ddiadodd yr holl genedloedd a gwin llid ei
godineb.* A pha beth oedd y ddinas fawr honnos. Wele
y ddinas a adeiladwyd ar *saith o frynniau* : mal y penno-
dir mewn man arall or dadcuddiad. Y Ddinas fawr yr
hon ydoedd *Frenhines y cenedloedd*; sef *Dinas Rufain*,
yr hon a osodai gyfreithiau i'r holl fyd, i addoli ei gau
Dduwiau ac i fod yn gyfrannog o'i *Delwaddoliaeth*, pryd
yr ydoedd yn drigfa i Emerodwyr y cenedloedd. A hon
yw y ddinas fawr yr hon y mae St. *Joan* yn ei galw *Ba-
bilon*; vn, ai oblegit wrth lesatu am ei chwymp ai dini-
str hi, nid ydoedd yn gweled yn ddiogel moi galw *Ru-
fain* wrth ei henw priodol neu union ei hun, rhag, os
gwnat

*Wradwydd.**Cynlleidfaw
blwyfol.**Caerludd.**Ymddidoliad*

gwelai ef hynny iddo dymu oertid ar y *Cristianogion*.
 Neu oblegit megis yr oedd *Babilon* yn brif ddinas i E-
 merodraeth Persia felly Rhufain oedd y brif ddinas y
 pryd hynny o Emerodraeth y Rhufainiaid. Ar fyrr eirian,
 honyw r ddinas fawr, yr hon y pryd hynny ydoedd yn
 brif llys *Ddelwaddoliath*, Brenhines *Caudduwioliath*;
 Ac am hynny wedi ei hunion enwi gan yr Angel yr hwn
 a lefarodd wrth St. *Joan*. Trigfa y cythreuliaid, a chadur-
 aeth adar aflan. Ac or *Babilon* hon, y Rhufain hon, y ddi-
 nas honno o gymysgedd y pryd hynny, y parai Angel yr
 Arglwydd i'r *Cristianogion* or amseroedd hynny ddysod
 allan ai didoli eu hunain, rhag vddynt fod yn gyfranno-
 gion oi phechodau hi, ac yn gyd seddianwyr oi phlannau
 hi. Eichr i ddywedyd mal y dywedant hwy mae Eglwys
 loegr yw r *Babilon fawr honno*: neu ein *Eglwys blwyfol*,
 oddiwrth yr rhai yr ymddidolant hwy, yw trigfa y cy-
 thraeliaid, neu gadwraeth *ysprydion diffaeth* a cladar aflan,
 a grybwyllir yn y penod hwn. Sydd yn gyfriw ddernyn
 o anwybodaeth yn gyftal ac enllib gwradwyddus Ze-
 laidd, yr hyn ni byddant byth abl i'w brofi, nes y gallont
 beri i Capitol Rhufain sefyll yn heolydd *Llundain*, neu
 nes y gallont beri i Tiber redeg lle y mae ein *Temesis* ni
 yr rowrhon, neu nes vddynt gyfnewidio y gwledydd yn
 y Mappiau a gwneuthur môr y ganolwlad i liferio ar
 ein tywod brutannaidd ni, ac ym mhellach na hyn ni
 throfeddaf ar eich ammynedd; na m helaethu fy hunan i
 brofi i chwi fod *neu llduolrwydd* yn bechod.

Y Diwedd.

